

De tog kobberet og efterlod os hullerne!*

I borgerlig udviklingsteori fremhæves – på basis af »the law of comparative costs« – de store gensidige fordele ved en international arbejdsdeling mellem dominerende og dominerende lande. Denne arbejdsdeling består altid i, at de dominerende lande skal udvikles og fastholdes som monokulturer, altså som lande, hvis indtægter for størstedelens vedkommende stammer fra salg af ét eller ganske få produkter.

For at fastholde forestillingen om disse gensidige fordele har man i de dominerende lande udviklet et sæt myter, som går under navnet »udviklingsteori«.

Her analyseres en del af disse myter på basis af et omfattende empirisk materiale om Chile's monokultur: kobberet.

1. Denne artikel er oversat fra en let revideret udgave af afsnittet om kobbermineindustrien, *Copper Mining and the Underdevelopment of Chile*, i Marc Herolds artikel, *The Story of Copper and Imperialism*, s. 82–117 i *New Chile*, New York 1972.

Indledning

Historien om kobberet i Chile er en historie om internationalt rov. Siden 1910, da Bostonkapitalisten A. C. Burrage erhvervede sig verdens største åbne kobbermine, Chuquicamata, har nordamerikanske interesser udplyndret Chiles vigtigste naturforekomst. I løbet af denne udvikling blev Chiles status som afhængig økonomi afgjort og den dynamiske indre vækst, som havde fundet sted i perioden fra omkr. 1825–1850, ophørte. Allende-regeringen har forstået dette og derfor nationaliseret de tre største amerikanske selskabers kobberbesiddelser. Disse selskaber kontrollerede 80 pct. af Chiles kobberproduktion før nationaliseringen fandt sted i juli 1971. Selskaberne, *Anaconda*, *Kennecott* og *Cerro*, kontrollerede de fem største miner, hvis navne for chilenserne er synonyme med fremmed udbytning (Chuquicamata, El Salvador, La Exotica, El Teniente og Rio Blanco). Det var imidlertid ikke de amerikanske selskaber, som oprindeligt begyndte at producere kobber. Allerede i 1749 blev nogle af disse miner åbnet af chilensere bl.a. for at blive eksporteret til vicekongen af Perus kanonproduktion. Omkring 1850 var Chile verdens største producent af kobbermalm, og nationale kapitalister havde startet en smelteindustri. Men i 1905 ændredes billedet. Den nye teknologi, som var udviklet uden for landet, gjorde det vanskeligt for de lokale kapitalister at konkurrere med de lave priser på nordamerikansk og spansk kobber. Man begyndte at sælge ud til nordamerikanske interesser.

Kobberdramaet og dets hovedpersoner

A. *Minerne*: Chuquicamata ligger i det nordlige Chile og er i dag den største åbne kobbermine i verden. Den drives af *Anaconda* gennem datterselskabet Chile Exploration Co. (CHILE). Det er blevet sagt, at *Anaconda* »kunne have fortsat dets nuværende årlige produktion i Chuquicamata gennem de næste 50 år uden at skulle foretage en undersøgelse af minens udtømmningstid«.

Chilensiske interesser havde udnyttet rige kobberlejer i Potrerillosminen i det nordlige Chile siden 1875. I 1916 oprettede *Anaconda* selskabet Andes Copper Mining Co. til at overtage denne virksomhed, og siden 1927 er kobber blevet sendt herfra med selskabets jernbane til udskibningskajerne i Anacondas private havn, Barquito. Da Potrerillos blev udtømt i halvtredserne, købte *Anaconda* rettighederne til et nærliggende område, der senere skulle blive El Salvadorminen.

La Exoticaminen (som man regner med vil blive Chiles fjerdestørste kobbermine i 1972) var beliggende under den store Chuquicamata-koncession. Som led i Freis chileniseringsprogram (1965–67) overgav CHILE La Exoticaminen til det

nationale firma, *Sociedad Minera Mixta La Exotica*, for 99 år. Den chilenske stats udviklingsselskab, CORFO, fik 25 pct. af aktierne i *Sociedad Minera* og *Anaconda* resten, d.v.s. et nordamerikansk selskab udlejede nationale kobberforekomster til den chilenske stat!

El Teniente, verdens største underjordiske kobbermine og den mest ydende mine i Chile overhovedet, ligger i det centrale Chile og ejes af *Kennecott Mining Co.*

Forekomsterne i Rio Blanco blev opdaget af chilensere i 1840 og blev for en kort periode udnyttet i 1860'erne. Men da terrænet er vanskeligt tilgængeligt, blev de forbigået af en række selskaber, som i tidens løb havde erhvervet sig rettighederne. I 1955 overtog *Cerro Corporation* hovedinteresserne, og i 1971 begyndte produktionen, som vil gøre Rio Blanco til Chiles femtestørste mine.

Medens de store miner helt er domineret af udenlandske interesser, er de mellemstore og små miner ofte ejet i fællesskab af prominente chilenske familier og udenlandske interesser. På grund af voksende efterspørgsel, især fra vesttyske og japanske smeltefabrikker og raffinaderier, ekspanderede udnyttelsen af de mindre chilenske miner i 50'erne og 60'erne. I perioden 1960-69 steg de små og mellemstore miners produktion med 157 pct., medens den totale kobberproduktion i Chile kun blev øget med 27 pct. Den af regeringen støttede kobberraffinering blev også udviklet hurtigere i de mellemstore og små miner. Aftagere af kobberet var for de store miners vedkommende de industrialiserede lande, medens de mindre miner fortrinsvis eksporterede til andre sydamerikanske lande.

TABEL I

De største chilenske kobberminer i 1970

Navn	Udenlandsk hovedinteresse	Den chilenske stats deltagelse	Produktion i tons pr. år
Chuquicamata	Anaconda	51%	180.000
El Teniente	Kennecott	51%	283.000
El Salvador & Portrerillos	Anaconda	51%	77.000
La Exotica	Anaconda	25%	(100.000)
Rio Blanco	Cerro	30%	(60.000)
Sagasca	US Cont. Copper	25%	(29.000)

Tallene i parentes er beregnede produktionstal fra midten af 1970.

B. Kobberselskaberne: De chilenske kobberforekomster har særlig interesse for de nordamerikanske selskaber, fordi 1) den chilenske malm er meget

ren, 2) det er muligt at udvinde malmen i åbne brud, hvilket er meget billigere end underjordiske miner og 3) lønningerne er lavere end i industrialiserede lande (3–4 dollars om dagen). Delvis på grund af disse forhold har den profit, som selskaberne har kunnet trække ud af deres Chile-eventyr, været enorm. I perioden 1965–70 var den gennemsnitlige årlige profit for de tre største miner tilsammen på ca. 110 millioner dollars, d.v.s. mere end 30 pct. af deres investeringer.

Anaconda blev dannet i 1899 af *Rockefellers Standard Oil* og er stadig under kontrol af de to Rockefeller-banker, *First National City Bank* og *Chase Manhattan Bank*. I maj 1971 blev næstformanden for *Chase Manhattan*, J. B. M. Place, som havde været bestyrelsesmedlem i *Anaconda* siden 1969, gjort til selskabets førstedirektør. Næstformanden i *First National City Bank* sidder også i *Anacondas* bestyrelse.

Udover den netop nationaliserede virksomhed i Chile har *Anaconda* kobberminer i USA, Canada, Mexico (som vil blive nationaliseret i 1972) og Australien. Hertil kommer et halvt dusin uudnyttede forekomster, som selskabet har koncession på. Gennem datterselskaberne *Anaconda American Brass Co.* og *Anaconda Wire and Cable Co.* ejer det 17 kobberfabrikker i USA plus nogle fabrikker i Mexico og Brasilien. Ved kobberfabrikation forstås også fremstillingen af færdigvarer som kabler, wirer og rør.

Betydningen af kobberudvindingen i Chile fremgår af, at kun 17 pct. af *Anacondas* investeringer fandtes her, medens 80 pct. af selskabets profit stammer fra virksomheden i Chile! Nedskæringen af den fra Chile kommende profit betød således, at *Anacondas* indtjening »kun var på 4 millioner dollars« i første kvartal af 1971. Dette skal ses i forhold til selskabets samlede aktiver på over 1,7 milliarder dollars. De meget store profitter fra kobberminerne i Chile blev for en stor del ført ud af landet og medførte herved en alvorlig belastning af de chilenske valutaeserver. I *Anacondas* årsrapport fra 1964 står således nævnt, at næsten hele nettoprofiten fra Chile og Mexico på mere end 40 millioner dollars blev erhvervet i dollars.

Kennecott blev startet af Guggenheimerne, der gennem generationer har været nøglefamilien i både amerikansk og international minedrift (de ejede også Chiles nitratinindustri). I 1915 gik *Morgangruppen* i kompagniskab med Guggenheimerne om at udvide *Kennecott*, og sidenhen har disse to grupper domineret selskabet i fællesskab. Udover at eje miner i Chile har *Kennecott* en stor kobberfabrik i USA, *The Chase Brass and Copper Co.* og siden 1968 også et kulfirma i USA. *Kennecott* er også verdens næststørste producent af molybdæn (fortrinsvis udvundet fra El Teniente-minen i Chile).

Kennecott modtog en mindre del af sin profit fra virksomheden i Chile end *Anaconda*. Alligevel var El Teniente-minen enorm givtig, og selv efter at den chilenske regering havde overtaget 51 pct. af aktierne, modtog *Kennecott* mere end

10 millioner dollars kvartalet i udbytte. Den bogførte værdi af selskabets investeringer i Chile var i 1970 på over 76,8 millioner dollars.

Den tredje store kobberproducent, *Cerro Corporation*, blev grundlagt i 1902 af en gruppe finansmænd bl.a. J. P. Morgan, H. C. Frick og O. Mills. De slog sig sammen om at overtage den historiske Cerro de Pascomine i Peru, hvorfra der var hentet både bly, kobber, zink og sølv siden den spanske kolonitid. Cerro kom relativt sent til Chile og var langt mindre afhængig af sin virksomhed her end *Anaconda* og *Kennecott*. Udover den netop nationaliserede Rio Blancomine i Chile har *Cerro* seks miner i Peru og en hel række mindre miner i Tasmanien og Canada. *Cerro* har også datterselskaber i USA, som deltager i kobberfremstilling (*Cerro Copper and Brass Co.* og *Cerro Wire and Cable Co.*). Kobberet fra Rio Blancominen skulle enten sendes til den japanske smelteindustri eller til den chilenske statsejede smeltfabrik Las Ventanas for derefter at blive afsat i udlandet gennem *Cerro Sales Corporation*.

Ved siden af de tre »giganter« er omkring 10 andre udenlandske selskaber indblandet i den chilenske kobberudvinding. Det er i de små og mellemstore miner, at disse selskaber har interesser. Der er tale om følgende udenlandske selskaber:

Rotchild's der er fransk og ejer *Disputada de Las Condes* og *El Soldadominer*.

Hochschild, der er en af de tidligere »tinminebaroner« fra Bolivia, og som udover kobberinvesteringer på 30 millioner dollars har minoritets investeringer i svovlproduktionen i Chile.

Noranda Mines Ltd. (USA) som arbejder gennem et canadisk datterselskab.

Cia. Miniere du M'Zaita (fransk).

De japanske selskaber *Dowa Mining*, *Mitsubishi Metal Mining Co.*, *Mitsui Mining* og *Furukawa*.

Forskellige britiske (*Charter Consolidated*) og canadiske (*Birson Petroleum and Minerals Ltd.*, *Canadian Javelin Ltd.*) selskaber.

Myte og virkelighed: USAs kobberinvesteringer i Chile

De nordamerikanske kobberselskaber (og fremmed kapital i almindelighed) benægter ikke, at deres investeringer er profitable. Derimod undskylder de sædvanligvis denne »bi-effekt« ved at understrege, at de forsynede Chile med nødvendig kapital, at de skabte beskæftigelse, at de indførte moderne teknologi, og at de bidrog til at gøre den nationale økonomi mindre ensidig. I det følgende afsnit undersøges hver af disse myter, og de bliver konfronteret med den chilenske virkelighed – en virkelighed, hvor USA-imperialismen tilegner sig og beholder det økonomiske overskud i Chile. Dette sker ikke alene gennem selskabernes profit, men også ved at benytte gældende regler til at manipulere med kobberpriserne, med betalingen for

at fremstille kobberet uden for Chile, med fragtafgifter og forsikring samt gennem diskriminatoriske amerikanske toldlove og liberale chilenske importreguleringer.

A. Den internationale kobberindustri struktur:

Da de industrialiserede lande bestemmer det internationale kobbermarkeds struktur, afspejler og fastholder dette marked de underudviklede kobberproducerende landes underordnede position. I »den frie verden« er USA den største kobberproducent fulgt af Zambia, Chile, Canada, Congo og Peru. Det er imidlertid ikke disse lande, men derimod en håndfuld store internationale selskaber, som kontrollerer udvinding, smeltning og raffinering af kobbermalmen. I 1966 var 70 pct. af de kendte kobberreserver i den ikke-socialistiske verden i 10 selskabers besiddelse. I De Forenede Stater tegnede *Anaconda*, *Kennecott* og *Phelps Dodge* sig for 75 pct. af landets kobberproduktion. I 1966 blev 70 pct. af hele »den frie verdens« kobber fremstillet af 9 selskaber: *Anaconda*, *Kennecott*, *Noranda Mines*, *International Nickel*, *Union Miniere du Haut-Katanga*, *American Smelting and Refining (ASARCO)*, *Newmont Mining*, *Anglo-American and the Roan Selection Trust*. I 1956 ejede *Anaconda*, *Kennecott*, *Phelps Dodge* og *ASARCO* tilsammen over 75 pct. af den nordamerikanske smeltning- og raffineringindustri (For at udvinde kobberet af den oprindelige malm er det nødvendigt både at smelte det og lade det gennemgå elektrolytisk raffinering).

Omkring 1900–1910 skete der teknologiske forbedringer, som gjorde stordrift i form af en vertikalt sammenhængende fremstillingsproces meget tiltrækkende for de amerikanske selskaber. Dette var muligt i Chile, og det er på dette tidspunkt, at *Anaconda* og *Kennecott* kommer ind i billedet.

Både i Chile og USA tilfalder profitten i kobberindustrien dem, som kontrollerer smelte- og færdigvarefremstillingen samt afsætningsleddet. Dette skyldes at smelte- og raffineringprocessen kræver meget store anlæg og derfor meget store faste omkostninger. Herved opnår den, som kontrollerer dette led, en monopolistisk køberposition. I virkeligheden kontrollerer de store kobberselskaber hele fremstillingsprocessen, idet de både ejer minerne, smelteanlæg og raffinaderier samt færdigvarefabrikkerne.

Selskaberne tilstræber at maksimere og rationalisere deres virksomhed ved at integrere produktionen. Et således integreret firma er beskyttet mod fald i råvarepriserne, fordi der altid kan bødes på dette fald i et andet led af produktionen. Økonomiske nedgange kan skubbes videre til aftagere eller til de lande, hvorfra kobberet kommer. En således integreret produktion tillader selskaberne at tilpasse udvidelser, indskrænkninger eller fornyelser af deres miner til en samlet verdensomspændende plan. Sådanne planer er dog ofte udfærdiget uden hensyn til værtslandene.

Når multinationale selskaber som kobbergiganterne planlægger, må de nødvendigvis 1) eliminere så megen usikkerhed og risiko som muligt, d.v.s. være i stand til at forudsige præcist, hvad der vil ske i hvert led af deres virksomhed og 2) tilstræbe så omfattende og verdensomspændende planlægning som muligt. Især ønsker disse selskaber at kontrollere alternative råstofkilder, som kan gøres anvendelige efter behov. Mange og spredte kilder betyder, at selskaberne kan klare nødsituationer. Dette blev demonstreret under den otte måneder lange kobberstrejke i USA i 1967–68. *Anaconda* og *Kennecott* var i stand til at modstå standsningen i den amerikanske produktion ved at udvide deres chilenske virksomhed.

B. Efterspørgslen efter kobber:

Kobberforbruget er størst i de industrialiserede lande. Det benyttes først og fremmest i elektriske og elektroniske industrier, bygge- og anlægsvirksomhed, ved fabrikation af industrimaskiner og udstyr og endelig i transportindustrien (de tre store automobilselskaber bruger omkring 38 pund² kobber til hver bil). En vis brug af erstatningsstoffer er forekommet inden for særlige områder, men i det store og hele har kobberets anvendelse i færdigvarefremstillingen ikke ændret sig i de senere år. Kobber er en fremragende leder af varme og elektricitet og samtidig meget modstandsdygtigt over for tæring. Kobber har også en række egenskaber, der gør det velegnet til legeringer, og det er meget vigtigt ved fabrikation af elektriske maskiner og udstyr. Af disse tekniske og af økonomiske grunde, som ikke kan forventes at ændre sig i fremtiden, er det ikke muligt at udpege et andet metal, som kunne forventes at erstatte kobber i nogen større udstrækning. Da nye anvendelser af kobber kan forudses som f.eks. til vandafsaltning og i den elektriske bil, er verdensefterspørgslen sikret endnu et godt stykke tid.

C. Giganterne ønsker prisstabilitet:

Kobberselskaberne må fastsætte kobberprisen på linie med prisen på konkurrerende materialer som aluminium, plastic og det nye legerede stål. Hvis kobberprisen er for høj eller udbudet for begrænset, ville kunder, som kunne anvende andre materialer med lignende kvaliteter, ty til disse. En sådan erstatning har især fundet sted i Europa, hvor kobberet handles på metalbørsen i London (LME)³. (Kobber som bruges i Europa, købes dog ikke alt sammen på LME, idet de store amerikanske kobberproducenter sælger direkte til langtidskunder. Derfor er kobbermarkedet i London »tyndt« og underlagt prisudsving). LME-prisen plejer at være højere end prisen i USA og svinger mere, når der er mangel på kobber. (Selskaber, som benytter kobber i deres produktion, vil prøve at anvende erstatninger, når kobberprisen

2. pund = 1 engelsk pund = 0,4536 kg.

3. LME: London Metal Exchange.

svinger for meget. De foretrækker stabile og forudsigelige omkostninger, således at de ikke er tvunget til at lade deres egne produktionspriser svinge efter kobberprisen. Når kobberpriserne er høje, er der pres på for at udvide produktionen. Dette tager imidlertid tre til fem år, og på dette tidspunkt kan prisen være faldet. Disse forhold må de multinationale selskaber indføre i deres verdensomspændende planer, og det virker selvfølgelig som en tilskyndelse til at kontrollere kobbermarkedet.)

Det er almindeligt, at kobberprisen følger konjunkturbevægelserne i de industrialiserede lande og med voldsomme udsving. Dette skaber tilsvarende udsving i Chiles indtægter. I en periode med korttids-mangel, vil kobber ofte blive frigivet fra de industrialiserede landes strategiske lagre for at dæmpe prissvingninger og sikre stabile og lave priser. Denne fremgangsmåde forhindrer selvfølgelig underudviklede lande som Chile i at øge deres indtægter i perioder med stor efterspørgsel. I USA blev i 1965 frigivet 200.000 tons (9 pct. af det årlige forbrug) fra disse lagre for at forhindre en prisstigning som følge af det stærkt forøgede amerikanske forbrug (38 pct.) under opbygningen af invasionen i Vietnam. Umiddelbart før præsidentvalget i Chile i 1970 blev de amerikanske lagre også reducerede, muligvis for at trykke verdensprisen og således lægge pres på Chile.

TABEL II

De ikke-socialistiske kobberproducerende landes andel i produktionen

	1963	1969
USA	17,7%	24,0%
Chile	15,2%	12,0%
Zambia	14,9%	12,5%
Canada	10,6%	9,0%
Congo	6,8%	5,5%
Peru	4,4%	4,0%
Andre lande	20,4%	33,0%

D. To-prissystemet

»To-prissystemet«, også kaldet producentprissystemet, tillader de amerikanske selskaber, der producerer og bruger kobber, at opnå alle fordelene fra kobberværldensmarkedet i London og ikke lide under nogen af dets mangler. Det meste kobber i USA sælges til den (lave) »producentpris«, som er fastsat af de større og mindre amerikanske selskaber. Importen udgør kun 10 pct. af det amerikanske kobberforbrug. Uden for USA afspejler noteringerne på metalbørsen i London de gældende betingelser for efterspørgsel og udbud på verdensmarkedet.

I 1964 opstod samtidig med en stor stigning i verdensmarkedets kobberpriser (som følge af den amerikanske optrapning i Vietnam) en kæmpeforskel mellem de amerikanske priser og London-priserne – ofte på mellem 20 og 40 pct. Da man frygtede erstatning med andre metaller, holdt de amerikanske selskaber hjemmemarkedetsprisen nede, og de strategiske lagre blev formindskede. »En særlig ordning« blev »forhandlet« med Chile for at sikre en fortsat import til den amerikanske »producentpris«, som var meget lavere end verdensmarkedetsprisen. På grund af dette mistede Chile i perioden 1965–68 en mulig indkomst fra kobberet på mere end 1 milliard dollars. For eksempel mistede Chile i 1965–66 200 millioner dollars ved at sælge 90.000 tons kobber (10 pct. af den samlede produktion) til den amerikanske producentpris og ikke til den på metalbørsen i London gældende pris. Selv om kobbergiganterne kan have interesse i at sælge til vilkårligt fastsatte priser, har det katastrofale følger for Chile: Her mister man 17 millioner dollars om året for hvert fald på én cent i kobberprisen pr. pund.

Kobbergiganterne sælger deres kobber uden for De forenede Stater gennem deres egne salgsorganisationer til deres »gamle kontraktkunder« og til priser, der ligger under prisen på metalbørsen i London. I 1966 blev kun 15 pct. af verdenshandlen med kobber formidlet gennem metalbørsen. Først efter 1968 er Chiles kobbereksport blevet afsat til LME-priser (som følge af chileniseringsprogrammet). De regler, som var gældende før 1968 tillod de nordamerikanske kobberselskaber at afsætte deres kobber til udvalgte kunder, der selvfølgelig også var deres egne færdigvarefremstillende fabrikker. Disse særligt begunstigede kunder fik kobber billigere end de andre og mindre begunstigede kunder, som måtte købe på det dyre verdensmarked.

Kun i kort tid (1952–54) købte den chilenske regering kobber gennem sin nationalbank fra selskaberne og solgte det direkte eller gennem mellemlid på verdensmarkedet (til en 45 pct. højere pris). Det meste af dette salg var til datterselskaber af *Kennecott* og *Anaconda*. Så længe Korea-krigen varede, var dette en meget profitabel forretning for Chile; den indbragte landet yderligere 190 millioner dollars mellem 1952–55. Den chilenske regerings forsøg på selv at afsætte sit kobber blev imidlertid hindret af flere forhold: 1) Manglende faste forbindelser til den forbrugende industri; 2) kobbergiganternes indblanding og konkurrence; 3) en klausul i den »bilaterale« Washington-traktat, som blev pålagt Chile i 1951 af USA, og som forbød Chile at sælge *dets eget* kobber til socialistiske lande; og 4) manglen af en fastlagt kobberpolitik under den ustabile *Videla-Ibañez-administration* (1946–1958). (Ved begyndelsen af Korea-krigen i 1950 blev afholdt bilaterale forhandlinger mellem Chile og USA. Amerikanerne ønskede en konstant strøm af kobber under Korea-krigen og accepterede at købe chilensk kobber mod forskellige betingelser, som Chile indvilgede i. Forhandlingerne var mere unilaterale end bilaterale, fordi Chile blev tvunget til at samtykke i en aftale som ikke var til dets fordel).

Landene fra den socialistiske blok har gentagne gange tilbudt at købe chilensisk kobber tidligt i 60'erne og ofte til højere priser end LMEs, men kobberselskaberne forhindrede hele tiden sådanne handeler. (Tidligt i 60'erne tilbød Sovjetunionen at købe 300.000 tons" over fem år til en pris, som var højere end den højeste Londonpris med 1,6 cents pr. pund).

Medens kobberoligopolerne forhindrede salget af kobber fra Chile til Sovjetunionen, solgte de selv dette kobber til den socialistiske blok. For eksempel solgte adskillige europæiske lande chilensisk kobber til Sovjetunionen, Kina, Polen og Ungarn i 1958, da et kobberoverskud eksisterede og priserne på London-markedet faldt. Herefter steg London-priserne, og markedet blev igen normalt.

Det chilenske kobberselskab (CODELCO) blev oprettet i 1955 med »teoretisk ret« til at afsætte landets kobber, men i realiteten accepteredes de amerikanske selskaber som *de facto* afsætningsorganer mod betaling af en mindre skat til regeringen. Anaconda Sales Company solgte således kobberet fra *Anacondas* to chilenske datterselskaber. Kobberet blev enten solgt til *Anacondas* faste kunder rundt omkring i verden eller sejlet til selskabets hovedraffineri i Perth Amboy, New Jersey. *Kennecotts* salgsorganisation – the Kennecott Sales Company – blev »chilensiseret« i 1967, men *Kennecott* fortsatte som tidligere under en ledelseskontrakt, som betød, at det kontrollerede salgsorganisationens daglige drift.

Myten om kapitaltilstrømningen

Et af de argumenter som fremføres af de udenlandske selskaber til forsvar for deres investeringer er, at disse investeringer tilfører stærkt tiltrængt kapital til udviklingsøkonomierne. Som det vil fremgå senere, er en hvilkensomhelst fordel, som måtte tilfalde udviklingslande fra denne kapital, langt mere end opvejet af den totale afkapitalisering, som er en uundgåelig konsekvens af disse investeringer.

Det overskud, som modtages af den chilenske stat og af den rige chilenske elite, er ikke blevet ledet ind i produktive investeringer, sociale ydelser eller omfordeling af indkomsten, men er snarere forødet på overflødig forbrug og/eller pengeanbringelser med hurtigt afkast. Det er således ikke kommet investeringskapital fra hjemlige kilder, og tidligere chilenske regeringer har istedet søgt at tiltrække udenlandsk kapital til at finansiere udviklingen. Som ansporing har de chilenske regeringer givet meget generøse koncessioner til udenlandsk investeringskapital. Som et eksempel blev *Kennecotts* skatterate reduceret med 50 pct. i midten af 60'erne for at opmuntre selskabets planer om produktionsudvidelse.

Et andet eksempel er den koncession, som blev givet til *Cerro Corporation* i 60'erne, og som indeholdt en årlig afskrivningsrate på 10 pct., fri import af alle varer til projektet, en lav indkomstskat på 15 pct. og en 30 pct. skat på hjemførte dividender. Endelig kunne *Cerro* frit beholde hele provenuet fra kobbersalg uden for Chile. For at få *Anacondas Andes Co.* til at investere i El Salvador-minen måtte Chiles regering i 50'erne give selskabet ret til at hjemføre ikke blot hele profitten, men også til hurtigt at nedskrive begyndelsesinvesteringerne. Dette blev opnået gennem regnskabsmanipulationer og ved at give et 50 pct. nedslag i beskatningen af selskabets profit.

De nordamerikanske selskabers oprindelige investeringer i kobbermineindustrien beløb sig til kun 3,5 millioner dollars (iberegnet 1 million dollars i Chuquicamata og 2,3 millioner dollars i El Teniente), medens mange millioner dollars er blevet taget ud af Chile gennem de sidste 50 år som følge af udnyttelsen af disse miner. De fleste skøn kommer til, at 50 pct. af kobbergiganternes profit efter at skatten er trukket fra, er blevet overført til USA. Med de resterende 50 pct. kunne selskaberne udvide deres anlæg i Chile uden at behøve at indføre ny kapital. Allende-regeringens ambassadør i Washington, Orlando Letelier, forklarede for nyligt, at udvidelsen af mineproduktionen under Freiregeringen stort set var blevet finansieret af internationale lån.

»Tag som eksempel den udviklingsplan, som blev påbegyndt under den forrige regering (Frei). Omkring 75 pct. eller mere af planen blev finansieret af udenlandsk kapital stort set i form af lån fra den amerikanske *Export-Import Bank*. Andre 23 pct. kom fra den chilenske regerings bidrag og mindre end to procent var ny kapital fra de udenlandske selskaber. (Den plan, der refereres til, er Frei's chilensieringsprogram, som er gennemgået nedenfor).

Under en tale til en samling minearbejdere på det tidspunkt, da kongressen vedtog loven om kobbernationaliseringen sidste juli, fremførte Allende en endnu stærkere påstand: »Mellem 1965 og 1970 udførte selskaberne (*Anaconda* og *Kennecott*) 552 millioner dollars, og ikke en cent blev givet til udviklingsprogrammet, som udelukkende blev finansieret gennem lån. *Cerro-selskabets* Rio Blanco-projekt til over 1 milliard kr. blev finansieret på følgende måde:

USAs Export-Importbank	56,4 mill. dol.
Sumito, Nippon og Mitsubishi (japanske oligopoler)	32,1 mill. dol.
Cerro Corp	43,4 mill. dol.
CODELCO	18,6 mill. dol.
Lokale korttids lån	6,5 mill. dol.
<hr/> Total	<hr/> 157,0 mill. dol.

I et andet kobberprojekt fra 1970 deltog sammen med det amerikanske selskab, U.S. Continental Copper & Steel Industries, International Finance Corporation (tilknyttet Verdensbanken) og det statslige chilenske kobberselskab CODELCO. Ifølge Den internationale Valutafond og FN's økonomiske kommission for Latinamerika, viser en undersøgelse af de udenlandske direkte investeringer, at (gengivet af ambassadør Letelier):

Mellem 1950 og 1967 tilflød der Chile 450 millioner dollars i direkte investeringer. Træk derfra afskrivninger på disse investeringer, som selskaberne tog ud af landet i denne periode, og nettoresultatet vil blive 257 millioner dollars. I den samme periode beløb udførslen af profitter og dividender, der hidrørte fra investeringer, sig til 1056 millioner dollars eller omkring fire gange så meget som nettoinvesteringerne.

Under Alessandri (1958–64), som var både konservativ og meget positivt indstillet til udenlandske investeringer, var der en nettoindførsel af kapital (privat og offentlig) til Chile på 667,3 millioner dollars, medens der mellem 1944–1968 var en nettoudførsel af kapital (privat og offentlig) fra Chile på 1,5 milliarder dollars. I løbet af den længere periode fra 1925–68 var der netto en kapitaludførsel fra Chile på 2,455 milliarder dollars.

(Selv under »*Nuevo Trato-perioden*«, hvor Alessandri-regimet gav kobberselskaberne generøse investeringstilskyndelser, var den af Chile udførte profit fra de store kobberminer på 383 millioner dollars, medens selskabernes nyinvesteringer kun var på 139 millioner dollars, d.v.s. 36 pct. af kapitaludførslen).

De fire store nordamerikanske selskaber, der udbyttede Chile's kobber-, nitrat- og jernforekomster, havde i løbet af de sidste 60 år en fortjeneste på 10,8 milliarder dollars. Dette bør sammenlignes med de 10,5 milliarder dollars, som er det samlede bruttonationalprodukt i Chile for al den tid, som landet har eksisteret! Chilenserne konkluderer, »disse amerikanske selskaber tog et større beløb ud af vores land end det der blev skabt af chilensere i industrier, landeveje, havne, skoler, hospitaler, handel etc. gennem landets hele historie«.

Myten om at lokalt-ejet industrialisering fremmes

Et andet argument, som ofte fremføres af kobberselskaberne, er, at deres tilstedeværelse stimulerer udviklingen af lokalt-ejede industrier, som anvender kobber. Men en undersøgelse af de større firmaer i Chile, som anvender kobber, afslører, at de største af disse firmaer også er udenlandsk ejede. Det gælder Manufacturas de Cobre (MADECO), som er nordamerikansk og italiensk ejet, Cobre Cerillos (COCESA) og Industrias NIBCO SGM Sudamericana, begge nordamerikansk dominerede.

De firmaer, som forsyner kobberindustrien, tegner det samme sørgelige billede. Kobbergiganterne støtter sig næsten udelukkende til importeret kapitaludstyr og

maskiner (for en stor del finansieret gennem *U.S. Export-Import Bank*). De få større firmaer i Chile, som forsyner mineindustrien, er også domineret af udenlandske interesser. Nordamerikanske firmaer i Chile, som er engageret i egentlig produktion, udbyder anlægsgøper i licitation til andre nordamerikanske firmaer fremfor til lokale chilenske entreprenører. Et nyligt eksempel på sånadanne »bånd« var udviklingen af *Kennecotts* anlæg under chileniseringsprogrammet, da *Kennecott* udstedte kontrakter på mange millioner dollars til tre store U.S. entreprenørfirmaer, Bechtel, Arthur G. McKee og Utah Construction. De udenlandske firmaers større ressourcer og opbakningen fra deres respektive regeringer (finansiering gennem *Export-Import Banken* og investeringsgarantier) førte til denationalisering af kobbertrådsindustri-erne.

Diskriminerende U.S. toldpolitik.

Chile bliver derudover forhindret i at opbygge en forarbejdningsindustri gennem industrilandenens diskriminerende toldpolitik. Denne politik forstærker Chiles eksport af uforarbejdet kobbermalm og hindrer eksport af forarbejdede kobberprodukter. I 1968 lagde USA f.eks. ingen afgift på kobbermalm, men en afgift på 1,1 cent pr. pund plus en 15 pct. ad valorem skat⁴ på kobberpulver, en afgift på 4,5 cent pr. pund på helstøbte kobberør og -beholdere, en 14 pct. ad valorem skat på tegnestifter lavet af kobber.

Importafgiften benyttes af U.S. producenter i perioder med faldende efterspørgsel, for at holde priserne oppe og begunstige producenterne. Den blev mindsket efter 2. verdenskrig, da der opstod mangel på kobber (og der var fare for at høje kobberpriser skulle medføre øget brug af erstatningsmetaller) i USA. I 1951 blev tolden gjort betinget af, at U.S. prisen ikke faldt under 24 cent pr. pund. Med den store stigning i efterspørgslen, som Vietnam-krigen skabte, blev tolden helt ophævet. I juli 1968, da efterspørgslen tog lidt af, blev den genindført.⁵

Myten om at højere beskæftigelse fremmes

Endnu et argument, som fremføres af USAs investorer for at retfærdiggøre deres udbytning, er, at deres tilstedeværelse skaber yderligere beskæftigelsesmuligheder.

4. ad valorem skat = skat på den værdi, som figurerer på afsenders regning.

5. Tolden på importeret kobber opstod på grund af konflikten mellem U.S. producenter, som havde begrænset udbuddet for at få Depressionens kobberpriser til at stige, og ekspansionen af udenlandske anlæg og udbud, som kunne have oversvømmet USA's marked. For at forhindre dette krævede og opnåede de amerikanske producenter i 1932 en told på 4% pr. pund, hvilket effektivt lukkede USA's marked for udenlandske tilførsler.

Nixon-administrationens nyligt indførte 10 pct. importafgift og frigivelsen af dollaren på det internationale valutamarked vil ramme de fattige lande i dollarområdet endnu hårdere. Det vil gøre det vanskeligere for de fattige lande at sælge deres produkter i de Forenede stater, det største marked i verden. På den anden side vil import fra de Forenede Stater blive billigere i de fattige lande. Derudover reducerer devaluering af dollaren værdien af de dollar-reserver, udenlandske nationalbanker ligger inde med.

Blot et overfladisk blik på den omfattende mineindustri i Chile vil vise, at nøjagtig det modsatte er tilfældet. Den totale beskæftigelse ved USA-ejede virksomheder er faldet, mens produktionen er vokset.

I minesektoren har kobberselskabernes import af kapitalintensiv teknologi begrænset beskæftigelsen for indenlandsk arbejdskraft. På forskellige tidspunkter siden 1930'erne har Chiles regering forsøgt at fremme de eksportorienterede »mineenkla-vers«⁶ integration i den lokale økonomi ved at beskatte dem kraftigere. Men regeringen opdagede, at når den øgede beskatningen svarede selskaberne med at forøge kapitalintensiv import. Den resulterende kapitalintensivitet i de chilenske kobberminer kan ses i modsætning til arbejdsintensiviteten i de britisk-amerikanske miner i Afrika i 1951. Det år beskæftigede chilenske kobberminer en syvendedel af det antal arbejdere, som var beskæftiget i de nordrhodesiske (nu zambiske) kobberminer (som havde mindst den samme malmkvalitet), men producerede 14 pct. mere kobber.

Denne situation skyldes især de store miner, eftersom beskæftigelsen i de små og mellemstore miner er steget.

Tabel 3.

Beskæftigelsen i de store mineselskaber

	1940	1950	1958
Kobber	18390	11053	12932
Jernmalm	417	542	3044
Kul	13758	15426	13542
Nitrat	21383	22746	15115
Petroleum	—	670	1746
Total	53948	50437	46382

Tabel 4.

Kobberproduktionen fordelt på små og store miner:
(pct. af den totale produktion)

	Andes El Teniente Shilex			
	Store	miner	Sum	Små og mellemstore miner
1918			87,0	13,0
1955	8,5	29,7	43,7	81,9
1964	12,1	26,3	45,6	84,1
1969	11,2	26,2	41,3	78,7

6. En »eksportenkla ve« er en lomme med industrielle (minedrift) eller landbrugs- (bananplantager) aktiviteter, som har meget få økonomiske bånd til det land, hvor den befinder sig.

Tabel 5. *Beskæftigelsen i de chilensiske kobberminer:*
(antal arbejdere)

	Store miner	Små og mellemstore miner
1940	18390	4285
1943	20550	8528
1954	11057	12650
1957	13154	15064

Det er interessant at bemærke, at i 1971 blev kobberminedrift stadig mere kapitalintensiv. Den ny Cerromine skulle beskæftige 1.200 arbejdere og producere 50 tons pr. arbejder, hvorimod Gran Minería i 1960 beskæftigede 17.000 arbejdere og producerede 28 tons pr. arbejder. *Kennecotts* mine, El Teniente, i Chile beskæftigede 16 pct. færre arbejdere i 1960 end i 1930, samtidig med at dens kobbersalg steg 400 pct.!

Kapitalintensiteten i de store chilensiske miner er delvis ansvarlig for de relativt høje lønninger, som kobberarbejderne får; de er fire gange større end den almindelige chilensiske industriarbejders løn. Denne lønforskel skaber forstyrrelser på arbejdsmarkedet, d.v.s. der er et opadgående pres på andre lønninger i økonomien, hvilket yderligere opmuntrer brugen af kapitalintensiv, beskæftigelsesbegrænsende teknologi i andre sektorer af økonomien. Dette hindrer udviklingen af et internt forbrugermarked: arbejdsløsheden i byerne stiger og får en allerede overfyldt servicesektor til at svulme endnu mere op. Desuden gør kobberarbejdernes højere lønninger dem til et relativt »aristokrati«, hvilket gør dem til et lettere offer for 5-øres fagforeningspolitik af den type American Institute for Free Labor Development (AIFLD) stod fadder til.

De relative høje kobberlønninger fører til meningsløsheder som de følgende: *Anacondas* Chuquicamata personaleafdeling førte en politik, som gik ud på aldrig at ansætte arbejdere fra den nærliggende *Anglo Lautaro* nitratmine. *Anglo Lautarominen* kørte på en lavere produktivitet pr. mand, og i overensstemmelse med borgerlig økonomi betalte de lavere løn. *Anaconda* afslog at ansætte arbejdere, som tidligere havde arbejdet i den mine for at undgå at presse lønniveauet op i Nord Chile. Dette fandt sted på et tidspunkt, hvor arbejdsløsheden i de nordlige mineområder var helt oppe på 33 pct. af arbejdsstyrken.

Myten om gensidige fordele ved prisfastsættelse

Når amerikanske investorer skal retfærdiggøre deres virksomhed i underudviklede lande som Chile, forudsætter de som regel, at deres interesser er i overensstem-

melse med værtslandets interesser. Et kig på de to amerikanske kobbergiganters prispolitik i Chile er endnu et tydeligt eksempel på, hvordan de amerikanske investorer og værtslandenes interesser står i modsætning til hinanden fremfor at være i overensstemmelse med hinanden.

Udbygningen af Chiles naturrigdomme gennem udenlandsk kapitalistisk indflydelse betyder, at landet er offer for den diskriminering, som er indbygget i verdenskapitalismen. Der udvikler sig en modsætning mellem de internationale selskabers interesser og værtslandets interesser. De multinationale selskaber er interesserede i at lave profit på de steder, som mest gavner *deres* verdensomspændende virksomheder, hvorimod værtslandet er interesseret i at beholde så meget som muligt af overskuddet inden for *sine* grænser. Chile vil have højst mulige eksportpriser, mens de amerikanske kobberoligopoler foretrækker lave eksportpriser for at skære ned på deres forædlingsomkostninger i USA. Omkostningerne bliver så begrænsede, og udbyttet stiger i USA, hvor skatterne er lavere.⁷

Under anden verdenskrig, da der var stor efterspørgsel på kobber, lagde USAs regering loft over kobberprisen ved 11,5 cents pr. pund, en pris der lå langt under verdensmarkedsnoteringen. Som et resultat af denne kunstigt indførte lave pris gik Chile glip af mindst 500 mill. dollars i potentielt overskud. Samtidig med det vældige opsving i efterspørgslen på kobber, som Korea-krigen skabte, lagde USAs regering igen loft over kobberprisen (24,5 cents pr. pund) i juni 1950 på det berøgtede »Washington Convent«, som er nævnt ovenfor. I 1952 svarede Chiles regering igen ved at forhøje kobberselskabernes skat og ved at gennemføre, at Chiles Nationalbank skulle have retten til at sælge al chilensk kobber i udlandet. 1952 lovgivningen fungerede indtil 1955 og satte Chile i stand til at generobre 190 mill. dollars af sit potentielle overskud.⁸

Denne kunstige beskæring af Chiles kobberpris skete igen under USAs Vietnam-optrapning. I 1966 tvang Washington Chile til at sælge 90.000 tons kobber til dets strategiske reserver til en pris af 36 cents pr. pund, mens verdensmarkedsprisen lå på 60 cent pr. pund, hvilket resulterede i et anslået tab for Chile på 200 mill. dollars.

Dette internationale ran hænger sammen med, at salget af Chiles kobber ligger i hænderne på kobbergiganterne, der som før nævnt enten sælger kobber til producerende datterselskaber i USA til den lave notering på New Yorks metalbørs – den såkaldte »producent pris« – eller sælger i udlandet til lavere priser til særlige langtidsaftagere.

7. Desuden trækkes skatter betalt i udlandet fra skatter betalt i USA.

8. Overskud bruges her for at beskrive de fonds og ressourcer udover de nødvendige produktionsomkostninger, som tilflyder et samfund og som således er tilgængelige for fremtidig ekspansion.

New Yorks kobberpriser har konsekvent ligget under verdensnoteringen på kobber, specielt på tidspunkter med akut efterspørgsel. (se tabel 6).

Tabel 6.

*Sammenligning af kobberpriser i U.S. cents pr. pund**

	Jan.								
	1952	1955	1959	1964	1965	1966	1967	1968	1970
New York pris**	25	38	31	33	36	54	50	53	56
London Metalbørs' pris	32	44	30	44	59	69	51	56	72

* Priser er F.O.B. (free on board) forædlingspriser afrundet til nærmeste hele cent.

** Salgspris for Chile kobber (fra Gran Minería) i USA.

I 1964 var prisforskellen mellem New Yorks Børs og Londons sådan, at var alt kobberet fra *Anacondas* og *Kennecotts* chilenske miner blevet solgt på Londons metalbørs, ville det have indbragt 59 mill. dollars mere end det kunne have indbragt på New Yorks marked. Dette bliver sædvanligvis bortforklaret med, at forskellen skyldes transport, forsikring og raffineringssomkostninger. Men selv om disse omkostninger er høje, gør de det ikke ud for hele forskellen. Således rapporterede *Kennecott*, at mens prisen i London i 1964 i gennemsnit lå på 44 cents pr. pund, fik de kun 35 cents pr. pund (transport og raffineringssomkostninger iberegnet) for kobberet fra Chile, som blev solgt til de begunstigede kunder i Europa!

USAs kobberoligopoler opererer også med en prisliste ved overførsel af produktionsudstyr.⁹ For eksempel kan *Kennecott* ved at kræve højere betaling af sine chilenske datterselskaber for import af kapitaludstyr fra USA end der betales på det amerikanske marked for samme udstyr, føre overskud ud af Chile og få det til at fremgå på sit regnskab i USA.

Et andet skjult profitkilde er den rente chilenske datterselskaber betaler for lån tilstillet dem af moderselskabet. F.eks. betalte Andes Copper i 1961 næsten 3 mill. dollars alene i rente til moderselskabet.

Myten om gensidige fordele ved forarbejdningsprocessen.

Chile ønsker, at den største del af forarbejdningsprocessen for kobbermalm foretages inden for landets grænser for at beholde en større del af den tilførte

9. Prisfastsættelse ved overførsel er en form for praksis, hvor man fastsætter priser efter forgodtbefindende på salg mellem datterselskaber og afdelinger i den samme koncern med den hensigt at fordele overskuddet i overensstemmelse med koncernens behov. (F.eks. overførsel af fonds fra et land med høje skatter til et land med lave skatter).

værdi,¹⁰ for at skabe flere jobs, flere lønnede stillinger, flere skatteindtægter og et større salg af færdige kobberprodukter inden for landet. De amerikanske kobberkompagnier ønsker de samme fordele, men i *deres* hjemland, hvor de har mere kontrol. Og eftersom de amerikanske selskaber førhen har haft mere magt end Chiles regering, er det blevet, som de ville have det. Således har Chile ikke haft nytte af størstedelen af smeltningen og raffineringen af chilekobber og af udskibning og forsikring, en stor del af den potentielle værdi af forædlede kobberbarrer er blevet i udlandet.

De amerikanske selskaber har foretrukket at producere blære kobber (i stedet for forædlet), fordi det kræver mindre udenlandsk investering pr. færdigproduceret ton, centralisering af forædlingskapacitet i USA (hvilket giver mulighed for stordrift), lavere beskættning og kontrol med færdigvarenes mål (markedskontrol). Da de udenlandske firmaers aktiviteter er splittet op på mange virksomheder i mange lande, er det sandsynligt, at en optimal eksportsammensætning for dem medfører, at Chiles eksportsammensætning ikke bliver optimal.

Størstedelen af den tilførte værdi i processen med at bringe malmen til forbrugeren skabes i forarbejdnings- og distributionsleddene. Med US. Federal Trade Commissions ord, »Rapporter fra virksomheder, der forarbejder såvel som driver kobberminer viser at ... størsteparten af profitterne kom fra fabriktionsleddet«.

Og alligevel har Chile faktisk oplevet et fald i eksporthandelen af indenlandsk raffineret malm, i stedet for at forøge værdien af sine kobbereksporater ved at eksportere forarbejdet kobber. Skønt USAs indenlandske kobberproduktion i 1930'erne var ansvarlig for næsten 50 pct. af verdensproduktionen, blev kun lidt af den eksporteret, og Chile leverede omkring to trediedele af det metal, der blev tilført verdensmarkedet. De amerikanske kobbergiganter forhindrede landet i at udnytte denne situation. Mellem 1945 og 1955 blev ca. 85 pct. af den totale mængde kobber i Chile forædlet i landet. I 1960–65 blev kun 42 pct. af Chiles kobber forædlet indenlands.

Man har beregnet, at på basis af 1963 produktionen med en pris på 29 amerikanske cents pr. pund kobber ... mistede Chile en potentiel skatteindtægt på 47 mill. dollars om året og 115 mill. dollars i fremmed valuta (pr. år) ved ikke at kunne forøge eksporten af forædlet kobber.

Da Chile ikke forædlede, forsikrede eller transporterede sit eget kobber måtte det i perioden 1950–62 give afkald på 200 millioner dollars i potentielt økonomisk overskud. Det er beregnet, at Chile løbende betaler 160 millioner dollars

10. Værdi tilført en vare på et givet trin i produktionen udregnes ved at tage prisen på varen ved slutningen af pågældende trin og derfra trække omkostningerne for alle tilførsler produceret på alle tidligere trin i produktionen.

i fragtomkostninger til udenlandske rederier om året, mens det for 100 år siden havde en stor handelsflåde. Dertil kommer, at når kobbermalmen udskibes til udlandet, kommer malmbiprodukter såsom sølv, guld og molybdæn udlandet til gode¹¹. Endelig var Chile bebyrdet med overflødige udgifter til salgsagenturer, administrationsomkostninger, og repræsentation i udlandet for amerikanske kobberfirmaer.

Disse omkostninger blev overført fra moderselskabet til dets datterselskaber. Således blev omkostninger i Chile forøget, skattepligtig indkomst i Chile blev skåret ned, og skatter betalt af datterselskaberne til Chiles regering blev skåret ned. Det er beregnet, at mellem 1935 og 1970 opgik sådanne udgifter til 538 millioner dollars.

Andre ulemper ved amerikanske kobberinvesteringer for Chile.

Som et resultat af produktionsmiddelindustriens ringe udvikling er Chile næsten totalt afhængig af import af udstyr til den vigtige mineindustri; fra USA (62 pct.), Frankrig (14 pct.) og Tyskland (14 pct.) Sidst i 50'erne og først i 60'erne lå alene de større amerikanske kobbervirksomheders og nitrat- og jernproducenters import på mellem 27 millioner dollars og 69 millioner dollars, eller i gennemsnit mellem 6 og 16 pct. af Chiles totale import.

Hvad mere er, så er eksportøkonomier, som specialiserer sig i produktion af råvarer og primærvarer sædvanligvis udsat for alvorlig instabilitet – og Chiles økonomi er ingen undtagelse. Priser og udbud af disse varer tenderer til at svinge kraftigt på verdensmarkedet, og afspejler den relativt uelastiske efterspørgsel,¹² usikre og langsomme investeringer, svingende klimatiske forhold samt de vigtigste brugeres, USA's og Englands, ophobningspolitik i forbindelse med strategiske lagre. Det, at der både er ustabile forhold for udbud og priser, medfører, at eksportindustriens totale produktionsværdi svinger stærkt over relativt korte tidsperioder, hvilket har en alvorlig virkning på producentlandets udbytte, statsindtægter og investeringer i eksportsektoren. I gennemsnit svingede eksportindtægter på kobber 22 pct. fra år til år mellem 1926 og 1959.

Et sidste resultat af Chiles kobberindustri's ekstreme afhængighed af De forenede Stater er, at det forøger USA's muligheder for at udøve pres i retning af en politik, der fremmer dets økonomiske og politiske mål. F.eks. bemyndigede CODELCO *Anacondas* afsætningsselskab i Chile til at sælge 90.000 tons blæk-kobber (omkring en syvendedel af Chiles totale kobberproduktion i 1966), da USA, som tidligere nævnt, havde behov for store mængder kobber til brug i Vietnam-krigen i 1966, til amerikanske kunder til 36 cents pr. pund i stedet for

11. For eksempel indbragte guld og sølv udvundet fra kobbermalm forarbejdet i Chile i 1967 2,2 millioner dollars.

12. I en situation med uelastisk efterspørgsel forøger prissænkninger på varer ikke efterspørgslen mærkbart.

til den fastsatte producentpris på 42 cents, for ikke at tale om prisen på Londons metalbørs på 69 cents pr. pund.

Tre forsøg på kobberreformer

Nationalisme i 1952.

Chilensere har længe været klar over, at de i høj grad blev udbyttet af de amerikanske kobbergiganter, og i de sidste 30 år har der været tre væsentlige forsøg på kobberreformer, gennem hvilke Chiles regering prøvede at få større udbytte fra og kontrol med sine vigtigste naturrigdomme – og fejlede. Det første forsøg fandt sted i 1952, da nationalistiske følelser ledte til gennemførelsen af en lov, som sikrede:

1. Præsidenten skulle have retten til at beslutte, hvor stor en andel forædlet og ikke forædlet kobber, der skulle eksporteres årligt;
2. alt kobbersalg på verdensmarkedet skulle varetages af Nationalbanken;
3. toldafgifter skulle lægges på al import til kobberindustrien;
4. opretholdelse af den diskriminatoriske vekselkurs, (ifølge hvilken kobberkompagnier i Chile skulle betale flere dollars pr. escudo end den officielle vekselkurs, når de anskaffede lokal valuta til betaling af lokale virksomhedsudgifter), og
5. en fast procentsats for direkte beskatning uafhængig af produktionsniveau og kombineret med forholdsregler, hvorved fordelene ved alle prisforhøjelser gik helt og fuldt til Chiles regering.

Der var adskillige positive resultater for Chile af denne nye politik, bl.a. 1) et indtægtstillæg på 190 mill. dollars¹³ og 2) Chile fik nye markeder. I 1953 solgte Chile for første gang sit kobber direkte til Vesteuropa – 5.695 tons i 1953 og 197.400 tons i 1955.

USAs kobberoligopolister reagerede på reformerne ved at reducere produktionen i Chile. Som et resultat heraf gik Chiles totale kobberproduktion ned med otte pct. mellem 1949 og 1954. Chiles andel i verdensproduktionen af kobber faldt fra 21 pct. i 1948 til 11,6 pct. i 1953–54. I mellemtiden forøgede de amerikanske kobberkompagnier deres investeringer i miner i USA med højere omkostninger. (Montana og Utah), mens de udskød kapitaludlæg i Chile. Faktiske skete der netto en nedgang i den samlede investeringsmængde i de chilenske kobberminer i denne periode. Endelig forøgede de anvendelsen af importeret kapitaludstyr da den diskriminatoriske vekselkurspolitik havde forhøjet de lokale omkostninger. Resultatet var en nedgang i antal beskæftigede i Gran Minería mellem 1945 og 1954 fra 17.385 til 11.057 (over en trediedel).

13. 976.000 tons kobber blev solgt til en pris af 354,20 dollars pr. ton, hvorimod Washington Convention prisen var blevet sat til 170,00 dollars pr. ton.

Andet forsøg på en kobberreform: Laissez faire i 1955.

I 1955 (under den konservative *Ibañez* og *Alessandris* administration), blev der gennemført en ny kobberlov, »Nuevo Trato«. Meningen med loven var, at den skulle bidrage til en øget kobberproduktion, hvorved statens indtægter fra eksportskatter på kobber skulle stige og få Chiles indtjening af fremmed valuta til at svulme op, og endelig gøre eksporthandelen mindre sårbar. Dette skulle opnås ved at pålægge kobberselskaberne lavere skatter, ved kortere afskrivningsperioder, og ved at ophæve den (diskriminerende) sammensatte vekselkursordning.

Men denne politik stimulerede blot produktionen og fejlede m.h.t. den planlagte fordel for Chile. Kobberkompagnerne reagerede ved at forøge kapitaludgifterne til udvidelser med omkring 200 millioner dollars.¹⁴ Samtidig faldt regeringens kobberindtægter drastisk. I 1955 indbragte skat på kobberfirmaerne 156 millioner dollars, mens den i 1961 kun indbragte 68 millioner dollars. Den effektive skatteprocent på kobberselskaberne faldt fra 68 pct. til 53 pct. i 1961. Dette skete ved at ædelmodige klausuler i kontrakterne med kobbergiganterne tillod yderligere skattelempelser, når et fastsat produktionsniveau var blevet nået (disse niveauer var vilkårligt lavt fastsat), og ved at indføre fem-års amortiseringsperioder (istedet for de sædvanlige 20–25 års) på nye investeringer og derved beskære skatteindkomsterne mærkbart.

Tredie forsøg på en kobberreform: Chilenisering i 1960'erne.

Chiles tredie forsøg på at få et større udbytte af sit kobber blev igangsat af Frei-administrationen i 1965 og blev kaldt »chilenisering«. Til gengæld for: 1) lavere skatteprocent, 2) en aftale om skattestabilitet i de næste tyve år og 3) billige langsigtede lån, gik kobberselskaberne ind på at starte et udvidelsesprogram på 450 millioner dollars.¹⁵ De vigtigste punkter i Freis chileniseringsplan, som blev endelig vedtaget af kongressen i 1967, var følgende:

1. CORFO fik en andel på 51 pct. i *Kennecotts* El Tenientemine og dannede det nye blandede selskab SMMET. *Kennecott* beholdt kontrollen med virksomheden så vel som med salgsorganisationen gennem en administrationskontrakt. Det amerikanske firma skulle have 80 millioner dollars, som skulle forfalde over to år, for salget. Til gengæld skulle *Kennecott* låne dette beløb til CODELCO til 5 ³/₄ pct. årlig rente for at hjælpe med finansiering af udvidelsesprogrammet, som skulle øge produktionen fra 180.000 til 280.000 tons om året fra 1970. En tilskyndelse var,

14. Udvidelsen blev finansieret hovedsagelig gennem tilbageholdte fortjenester og gennem fonds i Chile, som gik ind under den altomfattende kategori »reserver«. Reserver bruges ofte af udenlandske selskaber til at drive de faktiske kapitalinvesteringer i et land i vejret, for at reducere kapitalafkastet til et mere »fornuftigt« niveau.

15. Den lavere beskatningsprocent og aftalen om skattestabilisering var to aftaler, som kobbergiganterne havde prøvet at få igennem i 1960, men som mislykkedes for dem at gennemføre på grund af oppositionen fra Freis Kristelige Demokrater i Kongressen.

at Kennecotts skattepct. blev skåret ned fra 86 til 44 pct.! Chile skulle låne det ny blendede selskab endnu 20 millioner dollars og internationale udlånsfirmaer endnu 100 millioner dollars. På denne måde skulle *Kennecott* blive i stand til næsten at fordoble sin kapacitet i Chile uden at rejse en eneste cent.

2. *Anaconda* solgte ingen andele i sine vigtigste datterselskaber (Andes, CHILEX), men gik ind på at a) dele ejendomsretten til sine fremtidige foretagender i Chile og b) forøge produktionen med 53 pct. mellem 1965 og 1970. Desuden solgte *Anaconda* en 25 pct. andel i sin nye Exoticamine til CORFO, som dannede det ny selskab SMMLE. Til gengæld blev *Anacondas* skatteprocent sænket fra 70 pct. til et gennemsnit på 53 pct. på sine tre miner.

3. *Cerro Corporation* solgte en andel på 25 pct. (og senere 30 pct.) i sin nye mine, Rio Blanco, og fik skatteprocenten sat ned til 56 pct.

Kompagnierne jublede over deres handel med regeringen. I 1967 udbasunerede *Kennecotts* årsrapport, »*Kennecott* er frivilligt og med begejstring gået ind på en aftale med Chiles regering ... Dette partnerskab vil blive til gensidig fordel for Chiles regering og *Kennecott*«. Hvis man regner fordel og omkostninger ud på hver handel for de tre kompagnier og Chiles regering, opdager man, at kun i tilfældet *Cerro* tilfaldt der Chiles regering en nettofordel, som var større end de udenlandske selskabers.

Disse resultater skal forstås på den måde, at på den ene side blev kompagniernes aktiver overvurderet, så at Chile købte 51 pct. af en overvurderet ejendom (i *Kennecott* handelen, var El Teniente vurderet til 160 millioner dollars, mens den bogførte værdi var 65,7 millioner dollars), og på den anden side gav Chile disse selskaber overvældende »incitament« i form af skattelettelser og billige lån. Regeringens samlede indtægt (skatter og aktieudbytte) som en del af den totale produktionsværdi gik faktisk ned med chileniseringen. Chiles andel af »overskuddet« faldt fra 64 pct. i 1964 til 57 pct. i 1969, mens den selv under Alessandris konservative regime var på 56 pct. Denne usle handel for Chile afspejler den enorme politiske og økonomiske indflydelse amerikanske investorer havde i et Chile, der var uvillig til at tage et radikalt skridt for at gøre sig fri af afhængigheden af det verdenskapitalistiske spind.

Uventet købte Chile i 1969 51 pct. i de to største *Anaconda* miner, Chuquicamata og El Salvador, som havde undgået chilenisering i midten af 60'erne. Betalingen var baseret på en bogført værdi fra december 1968 på 197 millioner dollars. Fra december 1972 skulle den chilenske stat have retten til at tilegne sig de resterende 49 pct. fra *Anaconda*. Retten løb til 1980 og kunne sættes i værk, når regeringen havde betalt mindst 60 pct. af de 197 millioner dollars. Chile tegnede en administrationskontrakt med *Anaconda*, som skulle fortsætte driften af minerne.

Medvirkende årsager til disse skridt var, at *Anaconda* 1969 havde overskredet sine rettigheder og var begyndt at foretage undersøgelser i Nord Chile uden re-

geringens tilladelse. Desuden gjorde *Anaconda* sig ikke synderlige anstrengelser under kobber ekspansionsprogrammet, som Freis oprindelige chilenisering havde opfordret til.¹⁶

Dertil var mange lokale forbrugere af kobber i Chile opbragte over, at *Anaconda* var uvillig til at sælge dem kobber til en pris, der var anderledes end LME. Og endelig var der en udbredt følelse i Chile af, at nationen ikke fik tilstrækkelig del i udbyttet fra kobbersalget. Denne følelse blev understreget af den usle aftale, der blev opnået under den første chileniseringsplan og af de meget høje verdensmarkedspriser på kobber sidst i 1960'erne.

Således besluttede Chile i 1969 at anvende den højere LME kobberpris i hele Chiles kobberproduktion, når eksportskatterne på kobber skulle beregnes. Tidligere havde indtægterne været baseret på kobbergiganternes eksportpriser, der som vist oven for, var holdt kunstigt nede.

Men selv disse skridt mod opnåelsen af kontrol med Chiles naturrigdomme forandrede ikke det fundamentale ejendoms- og produktionsmønster, strømmen af landets naturrigdomme skulle i overvejende grad forblive på private og udenlandske hænder endnu i nogle år, og således forhindre en selvstændig national, social og økonomisk udvikling.

16. *Anaconda* havde sat sig stærkt imod chilenisering. Da den var meget afhængig af sine miner i Chile (i modsætning til de andre chileniserede virksomheder, *Kennecott* og *Cerro*), frygtede den at miste kontrol med virksomheden.

**Max A. Dickmann:
Appendiks:
Anden minedrift i Chile**

Appendiks: Anden minedrift i Chile

Selv om udvinding og raffinering af kobber er den førende form for minedrift i Chile og siden slutningen af forrige århundrede også den mest betydende enkelte faktor i landets økonomi, så er der dog også et stort antal af andre mineaktiviteter.

Jernproduktionen er vokset meget hurtigt i det sidste årti og er sammen med kul afgørende for den chilenske industrialisering. Udvindingen af nitrater var meget vigtigere end kobber, indtil tyskerne udviklede syntetiske nitrater under Første Verdenskrig; sammen med svovl er nitrat grundlaget for den kemiske industri i Chile (som stadig kun er ringe udviklet). Andre mineraler – sølv, guld, wolfram, molybdæn etc. – er stort set biprodukter ved kobberudvindingen og blev indtil for nylig tilegnet af de amerikanske kobberselskaber.

Jern: (Produktion i 1969: 11 mill. tons). Udvindelsen af jernmalm er en hurtigt voksende industri og har siden begyndelsen af 1960'erne været den næststørste efter kobberudvindingen, både hvad angår produktionsværdi og indtjening af fremmed valuta. Produktionen firedobledes mellem 1956 og 1966. Chile har et kæmpestort stålværk i Huachipato, som tilhører Companis de Acro del Pacifico (CAP). CAP blev dannet af den chilenske stat i 1946; basisinvesteringerne skete på grundlag af to lån fra den nordamerikanske Export-Import Bank (48 millioner dollars i 1945 og 10 millioner i 1951). Betingelserne for lånene var bl.a., at 1) kobberselskaberne skulle accepteres af CAP som ledelseskonsulenter, og at 2) mere end 50 pct. af selskabets aktier skulle være i private hænder. I 1965 var aktierne i CAP fordelt på følgende måde:

Det chilenske udviklingsselskab CORFO	24,4 pct.
Selvstændige chilenske virksomheder	10,7 pct.
Små chilenske aktionærer	33,9 pct.
Nordamerikanske monopoler (kobberselsk.)	16,2 pct.
andre	12,8 pct.

CAP blev nationaliseret i december 1970 ved, at CORFO opkøbte 45 pct. af de aktier, der på dette tidspunkt var på private hænder; den chilenske stat betalte 90,6 millioner dollars, som skulle falde i løbet af tre til otte år, og den ejer nu 100 pct. af aktiekapitalen.

I marts 1971 købte CAP en stor del af ARMCO's aktier (datterselskab af det amerikanske selskab med samme navn). ARMCO var den største producent af de kugler, som blev brugt til at knuse malmen både i kobberfremstillingen og ved fremstillingen af andre mineraler.

Det er blevet anslået, at Huachipate stålmøllen – som producerer 90 pct. af alt chilensk stål til metallurgiske produkter – sparede den chilenske stat for en

import på 315 millioner dollars og skabte en eksport på 128 millioner dollars i perioden 1951–1966.

Indtil 1952 blev al produktion af jernmalm foretaget af Bethlehem Chile Iron Mines, som 100 pct. er ejet af Bethlehem Steel i USA. Situationen ændredes med dannelsen af stålværket i Huachipato, hvorefter Bethlehem gik ind på at forsyne CAP med en del af sin produktion. I 1969 gik 41,3 pct. af Bethlehems produktion til CAP, 27,4 pct. blev eksporteret til USA og 31,3 pct. til Japan.

I tresserne blev mere end 85 pct. af den chilenske jernmalm produceret af tre selskaber: CAP, Bethlehem og Cia. Minera Santa Fé (et datterselskab til Englehard Minerals and Chemicals, som blev meget betydningsfuldt inden for denne sektor i tresserne); de to andre vigtige producenter var et chilensk og et japansk selskab. I marts 1971 købte CORFO Bethlehem's to miner (El Tofo og El Romeral) og tilhørende anlæg for 25 millioner dollars, som skulle betales over 17 år.

En stadig større eksport af jernmalm finder sted til Japan, og japanske selskaber har opnået en stærkere position i minedriften i løbet af tresserne. I 1958 købte USA 94 pct. af den eksporterede chilenske jernmalm; i 1962 aftog Japan 83 pct. af eksporten og USA kun 13 pct. Af råstål gik 53 pct. til Japan og 33 pct. til Panama og af stålhalvfabrikata gik 59 pct. til Argentina.¹

Før Allende blev jernmalmsproducenterne behandlet meget lemfældigt. Den lov for udenlandske investeringer, som blev gennemført i maj 1960, garanterede udenlandske virksomheder mod skattestigninger, fritog disse fra nye skatter i en tiårs periode, gav betragtelige fordele i forbindelse med afskrivningsreglerne og tillod at udføre samtlige profitter til udlandet.

Nitrater: Under Stillehavskrigen erobrede Chile sine to nordligste provinser og med dem de eneste kendte nitratressourcer i verden, som var mulige at udnytte i stort omfang. Udbyttet af disse forekomster forblev dog på britiske hænder i de næste fyrretyve år. (Efter krigen købte britiske selskaber de obligationer, som var udstedt af den peruvianske regering på minerne, til mellem 10 og 20 pct. af værdien. Da den chilenske regering besluttede at indfri de peruvianske obligationer, blev de ejere af en god del af industrien).

Nitraterne blev brugt til kunstgødning og i forskellige industrielle processer såsom fremstilling af glas, sprængstoffer, antibiotika, etc. Udviklingen af syntetisk nitrat i Tyskland under Første Verdenskrig reducerede det chilenske nitratmonopol betragteligt, men kunne ikke fuldstændig erstatte det naturlige nitrat til alle formål. F.eks. er det naturlige nitrat foretrukket til kunstgødning, og over halvdelen af den chilenske produktion eksporteres til USA til dette formål. Også i industrien er forbruget af naturligt nitrat steget i de senere år.

1. *Mineral Yearbook 1969*, Bureau of Mines, US Department of Interior.

Indtil 1968 var de to største nitratproducenter, Cia. Salitrara Anglo-Lautaro (som ejes af Guggenheimfamilien) og Empress Salitrera Victoria (som ejes af CORFO). De stod for henholdsvis 85 og 11 pct. af produktionen. I 1968 blev de to selskaber slået sammen i Sociedad Quimica y Minera de Chile, og i maj 1971 købte CORFO aktier for yderligere 8 millioner dollars.

På trods af meget generøse skattefritagelser, som blev tilstået Anglo-Lautaro i 1955 mod at produktionsanlæggene blev moderniserede, skete der ingen vækst i produktionen mellem 1955 og 1962, og beskæftigelsen faldt fra 20.000 til 10.000 i den samme periode. Prisen pr. ton faldt fra 42 til 33 dollars. De vigtigste aftagerlande var i 1968 USA og Holland.

Kul: Chile har vigtige kulressourcer, som er beliggende i det sydlige Concepciónsområde. Efterspørgslen, og hermed produktionen, er imidlertid gået ned i løbet af tresserne. Den manglende evne til at øge kulforbruget afspejler den tidligere regerings forsømte energipolitik; efterspørgslen efter kul faldt, fordi kul blev erstattet med andre brændstoffer, som *landet må importere*; desuden skete efterspørgselsnedgangen efter, at kulminernes kapacitet var øget gennem store investeringer.

UP-regeringen står altså over for det problem at måtte øge forbruget af kul på bekostning af andre brændstoffer og sikre den nødvendige forsyning af kul. Dette vil ud over at øge energiproduktionen også bidrage til mere beskæftigelse i Concepciónsområdet, som har landets største arbejdsløshedsprocent.

Indtil 1971 blev 85 pct. af Chiles kul produceret af det private firma, »Carbonifera Lota-Schwager«; Latinamerikas største kulproducent (9800 beskæftigede), nationaliseret i januar 1971. Omkring 10 pct. blev produceret af den statsejede mine, Arauco.

Efter nationaliseringen producerer staten 96 pct. af kullet; de mest uøkonomiske miner vil blive lukkede, og omfattende investeringer vil blive pumpet i de andre miner for at øge produktionen. Produktionen var i 1971 på knap 1,7 millioner tons.

Udover kobber, jern, nitrat og kul produceres mange andre metaller i Chile, som dog alle er af mindre betydning. Disse inkluderer guld, sølv, molybdæn, mangan, bly, zink og kviksølv og fremkommer fortrinsvis som biprodukter ved udvindingen af hovedminerale og kontrolleredes følgelig af de store amerikanske monopoler. I de senere år har der været en kraftig vækst i produktion af salt og svovl, og igen er det de amerikanske monopoler, som er altdominerende.

Kurasje's bogimport

tilbyder bl.a. bøger om politisk økonomi, f.eks.

★ Janossy: Das Ende der Wirtschaftwunder	37,50
★ Kapitalismus und Krise. Eine Kontroverse um das Gesetz des tendentiellen Falls der Profitrate. Beiträge von Dobb, Mattick, Meek u.a	22,50
★ Lindner: Aufbau der Sozialismus oder kapitalistische Restauration? Zur Aanalyse der Wirtschaftsformen in DDR und CSSR	10,00
★ Luxemburg: Die Akkumulation des Kapitals	22,50
★ Marx: Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie (Rohentwurf)	47,50
★ Marx: Resultate des unmittelbaren Produktionsprozesses	10,00
★ Marxistische Arbeiterschulung, Kursus: Politische Ökonomie (1932)	19,50
★ Materialien zur Kritik der bürgerlichen Ökonomie. Beiträge von Altvater, Müller, Neusüss, Lehmann u.a.	15,00
★ Mattick: Marx und Keynes	87,50
★ Negri: Zyklus und Krise bei Marx	15,00
★ Neusüss: Imperialismus und Weltmarktbevegung des Kapitals	21,25
★ Oberlercher: Zur Didaktik der politischen Ökonomie	15,00
★ Preobrazenskij: Die nue Ökonomik	37,00
★ Probleme des Klassenkamps. Zeitschrift für politische Ökonomie und sozialistische Politik, pr. nr.	10,00
★ Rosdolsky: Zur Entstehungsgeschichte des Marxchen 'Kapital'. 2 bind	30,00
★ Sternberg: Der Imperialismus	45,00
★ Varga: Die Krise der kapitalistischen Weltwirtschaft	5,50
★ Zur Kritik der politischen Ökonomie. Einführung in das 'Kapital'. 1. Band. Marx-Arbeitsgruppe-Historiker	15,00

Skriv efter udførligt katalog.